

ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

В статтє охарактеризовано содержание предмета перевода, проанализирована практика формирования профессиональной коммуникативной компетентности будущих переводчиков в процессе подготовки.

The content of the educational subject interpretation is analysed in this article; the practice of the process of the professional communicative competence formation in the system of the future interpreter's preparation is also characterized here.

Закономірності розвитку в процесі навчання, встановлені вітчизняними і зарубіжними психологами, дозволяють стверджувати, що формування у студентів професійної компетентності перекладача здійснюється ефективніше, якщо знання виступають засобом розвитку, а не головною метою діяльності. Тому, досліджуючи формування професійної компетентності майбутніх перекладачів, ми орієнтувалися на їх професійний розвиток у процесі навчання у вищій педагогічній школі. На суб'єктивному рівні процес формування у студентів-лінгвістів професійної компетентності перекладача є системою інтерактивних дій викладача і студентів у ході навчальної і навчально-професійної діяльності студентів і викладача. В ході інтеграції цієї діяльності, з одного боку, викладач передає професійний досвід студентам, і вони його засвоюють, а з іншого – відбувається управління розвитком і саморозвитком їх особистості та індивідуальності. У теперішній час у зв'язку з актуалізацією потреби формування комунікативної компетентності студентів зросли вимоги до викладача ВНЗ. Він вже не може обмежуватися тільки організацією навчального процесу і здатністю забезпечити повноцінну теоретичну і практичну підготовку майбутнього перекладача. Формування у студентів професійної компетентності перекладача вимагає від викладача ВНЗ постійного саморозвитку власної професійної особистості та індивідуальності, здібності демонструвати студентам власні комунікативні компетентності перекладача у процесі фахової підготовки.

Проблема формування професійної комунікативної компетентності є частиною загальної проблеми навчання і фахової підготовки майбутніх перекладачів, тому освітні й професійні вимоги

до організації їх навчальної діяльності зумовлюють актуальність проблеми й потребують її розв'язання на сучасному етапі.

Окремі аспекти цих проблем висвітлювались у працях таких науковців, як Н.Гальскова [1], Г.Даниленкова [2], А. Климентенко, А. Миролюбов [3], В.Комісарів [4], Ж. Таланова [5], І.Халєєва [6] але питання практики формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі їх фахової підготовки все ще залишаються недостатньо опрацьованими і потребують постійної уваги.

Метою статті є спроба розглянути зміст навчального предмету перекладу та показати практику формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки.

Важливим напрямом роботи викладача з розвитку у студентів професійної компетентності перекладача є формування їх навчальної діяльності. Навчальна діяльність розуміється як особлива діяльність, в результаті якої відбувається зміна і збагачення самого студента, а головним змістом є засвоєння узагальнених способів дій у сфері наукових понять і якісні зміни, що відбуваються на цій основі, в психічному розвитку людини. Предметом навчальної діяльності є досвід самого студента. Дослідження науковців [2; 5] показали, що навчальна діяльність відіграє важливу роль у формуванні особистості та індивідуальності студентів, оскільки продуктом навчальної діяльності є результат розвитку їх сфер. У процесі навчання відбувається становлення суб'єкта діяльності, що в значній мірі обумовлено індивідуальними особливостями людини і направлено на цілісний розвиток і вдосконалення всіх його сутнісних сил. Дослідники дійшли висновку, що навчальна діяльність у ВНЗ є цілісною, якщо вона включає наступні етапи: виникнення потреби, цілеспрямовання, планування діяльності, конкретне виконання плану, самоконтроль і задоволення потреби шляхом привласнення продукту діяльності. Така навчальна діяльність виконує не тільки розвивальну, але і соціалізуючу функції.

Переклад як предмет навчання розглядається, перш за все, виходячи з його суспільного призначення. Переклад як вид професійної діяльності виконує певну функцію в суспільстві. Найпоширеніше розуміння перекладу виражається в його трактуванні як засобу міжмовної комунікації. Розділені лінгвоетнічним бар'єром, люди звертаються до послуг мовного посередника, тобто перекладача.

Діяльність перекладача виявляється в здійсненні двомовної опосередкованої комунікації.

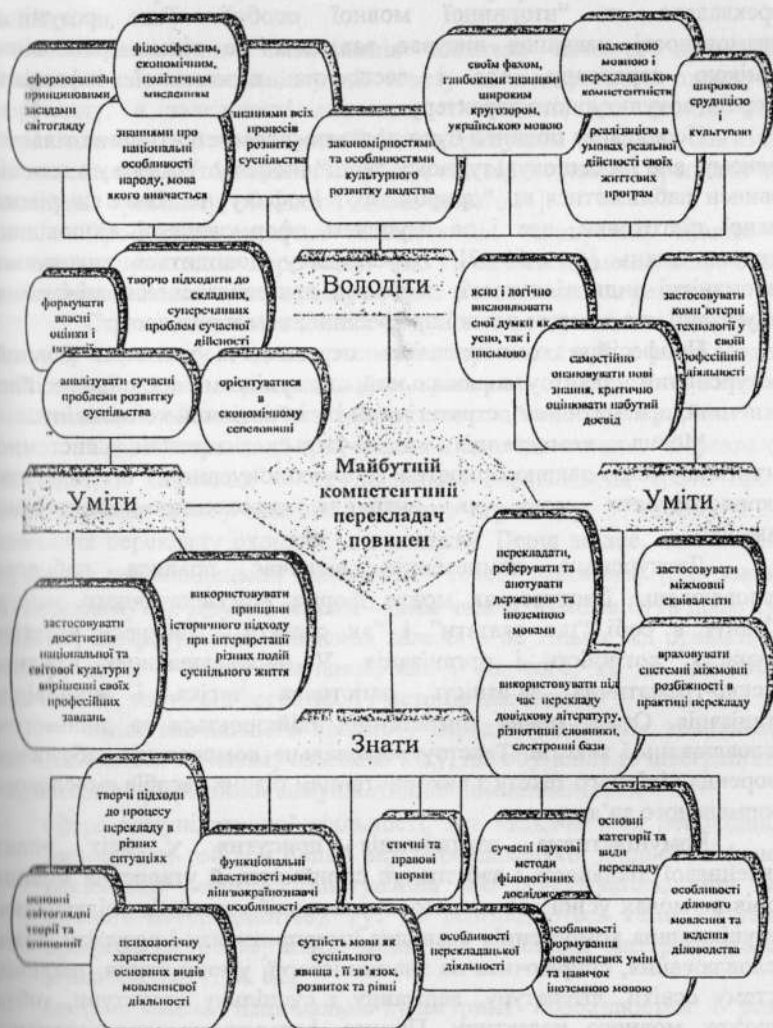

Рис. 1. Професіограма майбутнього перекладача

Суспільне призначення професійної діяльності визначає її найсуттєвіші риси і є її найважливішою характеристикою. Специфічним для перекладу як предмету навчання є підготовка перекладача як “вторинної мовної особи”. Таке розуміння спрямованості навчання висуває завдання не тільки оволодіння технікою перекладу, але і засвоєння позамовної інформації інтерлінгвокультурного характеру.

Перекладач повинен бути достатньо компетентний не тільки в мовному, але і в соціокультурному “кодi” інофону. У зв'язку з цим він повинен наближатися до “природного” інофону не тільки за рівнем мовної підготовки, але і за ступенем сформованості відповідних фонових знань [6, с.66-67]. Перекладачу доводиться виконувати різноманітні види діяльності, необхідні для забезпечення міжмовної комунікації, що вимагає певної професійної компетентності.

Професійна компетентність перекладача включає: мовний, дискурсивний, текстоутворювальний, комунікативний, професійно-технічний, прагматичний, стратегічний і особистісний компоненти.

Мовна компетенція визначається знанням системної організації мов і закономірностей їх функціонування і є готовністю використовувати мову як знаряддя мовленнєво-мислительної діяльності.

Дискурсивна компетенція включає правила побудови висловлювань. Дискурс, як мовна форма комунікативного змісту, об'єднує в собі “що сказати” і “як сказати”. Дискурсу властиві зв'язність, логічність і організація. У висловлюваннях важлива лексико-граматична зв'язність, змістовна логіка і відповідна організація. Отже, мовна компетенція здійснюється за допомогою висловлювань і текстів. Текстоутворювальна компетенція забезпечує створення цілісного тексту з використанням різних засобів смислового і формального зв'язку.

Комунікативна компетенція присутня у всіх видах мовленнєвої діяльності і забезпечує сприйняття й утворення мовних творів в умовах усної або письмової взаємодії учасників спілкування. Комунікативна компетенція дозволяє інтерпретувати і розуміти мовні висловлювання, спираючись на знання історії, умови життя, традиції, систему освіти, літературу, державну і суспільну структури, тобто культуру мовного колективу. Процес формування комунікативної компетентності майбутнього перекладача включає: наявність понять, що описують конкретну ситуацію, у вигляді інформаційних “фреймів”; знання у вигляді минулого досвіду і структур поведінки; мовну

картину світу в її іншомовній формі; фонові знання, необхідні для розуміння конкретної ситуації спілкування; загальний кругозір – наявність історичних, політичних, бібліографічних знань, дат, імен, подій та ін.

Прагматична компетенція включає поняття прагматики мовного знаку і потенціалу дії тексту на конкретного одержувача перекладу, в залежності від мети і завдань, що стоять перед перекладачем. Перекладачу необхідно вирішувати завдання, пов'язані з досягненням комунікативного ефекту, або відтворюючи прагматичний потенціал оригіналу, або видозмінюючи його [4].

Професійно-технічна компетенція припускає знання як загальних принципів перекладу, так і наявність спеціальних знань, умінь і навиків, що використовуються в різних видах перекладу.

Стратегічна компетенція будується на принципах здійснення процесу перекладу і виявляється у виборі характеру і послідовності дій, прийнятті перекладацьких рішень. Особисті якості – відповідальність, комунікабельність, психологічна стійкість й ін.

Слово “переклад” трактується в двох значеннях. “Переклад” – як текст, і “переклад” – як діяльність перекладача, тобто процес перетворення тексту оригіналу в текст перекладу. У зв'язку з цим, навчання перекладу охоплює два аспекти. Перш за все, це створення продукту перекладацької діяльності – тексту перекладу (що повинно бути досягнуто). Другий аспект – яким чином це може бути досягнуто. Відомо, що результати навчання залежать не тільки від правильного вибору мети і змісту навчання, але і від того, як ця дисципліна вивчається, тобто від організації і методів навчання.

Зміст навчального предмету перекладу включає компоненти, які знаходяться в тісному взаємозв'язку, що обумовлено інтеграційним характером професійної комунікативної компетентності:

- сфера комунікативної діяльності, яка визначається необхідністю застосувати той або інший вид перекладацької діяльності (усний, письмовий переклад, анотування або реферування, інші види мовного посередництва). Тут же розглядаються теми, ситуації і програми їх розгортання, мовні дії і мовний матеріал (тексти, мовні зразки) [1, с. 82];
- система знань національно-культурних особливостей і реалій країни мови, що вивчається;
- соціокультурна складова, яка включає лінгвокраїнознавчі знання. Навчальний матеріал підбирається з урахуванням прояву різнобічних когнітивних здібностей і лінгвістичних знань,

загальнокультурної ерудиції, знань соціокультурного фону країни мови, що вивчається, необхідних психологічних якостей;

- комунікативні перекладацькі уміння і навички, що є результатом формування професійної комунікативної компетентності, прийомами і методами перекладу, освоєння перекладацької стратегії і техніки, здатністю виконання типових перекладацьких завдань і стратегія пошуку індивідуальних творчих рішень;
- мовні поняття, які характерні для мови, що вивчається, але відсутні у системі рідної мови студентів;
- нагромадження досвіду творчої діяльності: участь в науково-пошуковій роботі, виступи на конференціях, написання статей, розвиток потреби в самоосвіті;

Для визначення компонентів ми керувалися загальними принципами відбору змісту навчання, які застосовуються в методиці навчання іноземних мов: достатність змісту навчання для реалізації цілей підготовки перекладачів; наявність можливості засвоєння змісту навчання в конкретних умовах, при певній організації навчання; облік особливостей рецептивного і репродуктивного засвоєння навчального матеріалу [3, с. 89-90].

Між компонентами змісту навчання простежується взаємозв'язок, що треба враховувати при відборі стосовно етапів навчання. Відсутність врахування взаємозв'язку між компонентами навчання може привести до того, що перекладацькі навички не будуть доведені до автоматизму, зважаючи на те, наприклад, що відібрані тексти виявилися малозмістовними для вирішення конкретного навчального завдання.

Мета, завдання і зміст навчання, як методичні категорії, знаходяться у взаємному зв'язку. Мета навчання визначає завдання і зміст навчання. Завдання навчання є віддзеркаленням мети стосовно кожного етапу навчання. Кінцевою метою курсу підготовки майбутніх перекладачів є комунікативна компетентність перекладача, яка складається з сукупності знань, вмінь і навичок, операцій з теоретичним і практичним матеріалом відповідно до комунікативних потреб процесу перекладу. Кінцевою метою навчання є готовність майбутніх перекладачів до формування професійної комунікативної компетентності у процесі фахової підготовки.

Завдання навчання перекладу полягають в освоєнні перекладацькою стратегії і техніки перекладу, в оволодінні принципами і методами перекладу, виробленні вмінь застосовувати їх залежно від видів перекладу (письмовий, різновиди усного),

конкретних цілей (прагматика перекладу), стилістичних і жанрових особливостей тексту. Додаткові завдання можуть бути типовими, розрахованими на засвоєння конкретних перекладацьких прийомів відповідно до навчальної тематики. Індивідуальні завдання, що стоять перед кожним студентом, вимагають пошуку конкретного рішення в перекладі, на основі загальних принципів перекладацької стратегії та врахування особливостей контексту і ситуації; прийняття рішення про можливість використання відомого перекладацького прийому або відмови від нього на користь оригінального.

Кожний етап навчання направлений на придбання знань, формування вмінь і навиків, відповідних різноманітним видам перекладацької діяльності. Зміст навчання перекладу на кожному етапі відповідає тематиці курсу і багато в чому визначається тими знаннями, вміннями і навиками, якими повинен оволодіти перекладач в процесі виконання письмового перекладу, різновидів усного перекладу, а також інших видів іншомовного посередництва. Особливості процесу перекладу виявляються залежно від умов роботи перекладача і характеру початкових текстів. При виконанні різних видів перекладу (письмовий, різновиди усного) має значення співвідношення в часі двох основних операцій перекладу: сприйняття початкового тексту і оформлення перекладу. У процесі перекладу функціонують розумові механізми і умови їх роботи в різних видах перекладу не ідентичні. Основною властивістю тематичної групи занять є цілісність і логічна завершеність. Цілісність припускає єдність цілей і завдань всіх занять тематичної групи і їх відповідність кінцевій меті підготовки майбутніх перекладачів – їх готовності до формування професійної комунікативної компетентності у процесі фахової підготовки.

Таким чином, аналіз сучасних досліджень проблеми формування професійної комунікативної компетентності, а також аналіз ситуації освіти в сучасному ВНЗ дозволив виявити умови ефективності організації практики формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів: .

- сприймання студента-майбутнього перекладача як такого, що володіє первинним життєвим і особистісним досвідом;
- орієнтація навчального процесу на формування і розвиток суб'єктивності майбутнього перекладача як основи його професійної позиції;
- готовність майбутнього перекладача визначається його професійною комунікативною компетентністю в єдності всіх її складових.

Багатогранний характер перекладацької діяльності робить завдання підготовки кваліфікованих фахівців достатньо складним і вимагає від перекладача спеціальних знань, умінь і навиків.

Література

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Пособие для учителя. – М.: Аркти-Глосса, 2000. – С. 16-120.
2. Даниленкова Г.Г. Формирование учебной деятельности студентов на лекциях по педагогике: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Калининград, 1995. – 16 с.
3. Климентенко А.Д., Миролюбов А.А. Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе.–М.: Педагогика, 1981.–С.89-90.
4. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу. – М.: РЕМА, 1997. – С. 64-73.
5. Таланова Ж.П. Педагогічні умови формування професійного світогляду майбутнього перекладача. – Автореф. дис. канд. пед. наук. – Кіровоград, 2007. – 20с.
6. Халеева И.И. Подготовка переводчика как «вторичной языковой личности» (аудитивный аспект) / Тетради переводчика. (Научно-технический сборник). Выпуск №24. – М., 1999. – С. 66-67.

І.А.Кравцова

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В статье рассматривается проблема особенности внедрения интерактивных методов обучения на уроках чтения в начальной школе.

Активная модель обучения предусматривает использование методов, которые стимулируют познавательную активность и самостоятельность младшего школьника на уроках чтения.

Интерактивное обучение включает моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, общее решение проблем на основе анализа обстоятельств и соответствующей ситуации.

The article deals with the problem of peculiarities of putting into practice interactive methods of learning at the lessons of reading in primary school.